

BIBLIOTEK OG VIDEN

NYT FRA KULTURSTYRELSEN • JUNI 2012

DET DIGITALE MULIGHEDSRUM Side 3

INTERVIEW: DEN FÆLLESOFFENTLIGE DIGITALISERINGSSTRATEGI Side 4

EUROPEANA 1914-1918 I SØNDERBORG Side 8

EUROPÆISK BIBLIOTEKSUDVIKLING Side 10

TEMA: IT-LÆRING. FRA KIDSMART TIL SENIORSURF Side 18

Kultur
STYRELSEN

INDHOLD

Fra konferencen Access to Art and Culture throughout Childhood and Youth den 19. april, se side 13

Redaktion: Anne Mette Rahbæk Warburg (ansv.), Anna Christine Rasch (red.), Kristine Rude (red.sekr.), Pernille Bjerrum, Jakob Heide Petersen, Bo Öhrström.

4 DIGITALISERINGSSTRATEGIENS NØDVENDIGHED

Interview med Michael Bach Petersen, Digitaliseringsstyrelsen

18 TEMA: IT-LÆRING

Bibliotekernes it-læringsrolle forventes at vokse i de kommende år sideløbende med digitaliseringsstrategiens implementering frem mod 2015

KOMMENTAR

- 3: Det digitale mulighedsrum

INTERVIEW

- 4: Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi

EUROPEANA

- 8: Familiefortællinger fra Første Verdenskrig digitaliseres

NAPLE 2012

- 10: Europæisk biblioteksudvikling

BIBLIOTEK.DK

- 12: Videnskabelige artikler i bibliotek.dk

BIBLIOTEKSLEDERMØDE

2012

Se side 27

KULTURSTYRELSEN

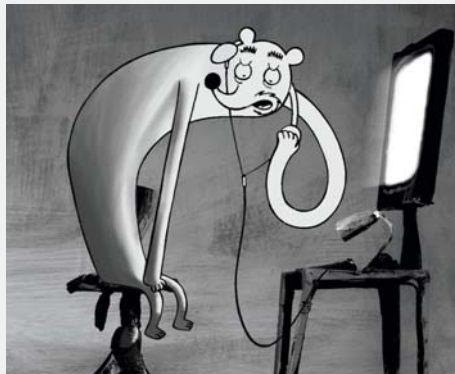
– VIDEN OG OPLEVELSE

- 13: Den røde tråd. Kunst og kultur til alle børn og unge

- 15: Fælles museums-it

- 16: Forårsuddeling fra Statens Kunstfond

- 16: Fremtidens digitale børnebog

TEMA: IT-LÆRING

- 18: Fra KidSmart til Seniorsurf

- 19: //Nethood – hjælp til it for borgere i udsatte områder

- 20: Lær mere om it
Partnerskab med Digitaliseringsstyrelsen

- 21: It-hjælp til virksomheder på biblioteket
Partnerskab med Erhvervsstyrelsen

- 23: KidSmart – de mindstes digitale kompetencer

FAGBOGKLUBBEN.DK

- 24: Fagbogklubben på Litteratursiden

DEFF

- 26: Indkøbssystem til netbaserede materialer

- 28: DEFF – lanceringsseminar og håndslag

- 29: Open Access og licenser

- 30: Info

- 31: Publikationer

- 31: Personnyt

Billedtema: Europeana indsamlingsdag på Sønderborg Slot

Museet, Kulturstyrelsen og Europeana var klar til at interviewe, fotografere og katalogisere de besøgendes ting og fortællinger. Der var yderligere besøg af EU Kommissionens filmhold, der videodokumenterede indsamlingsdagen (se forsidefoto), lokale journalister fra blade og tv og interesserede gæster, der lige skulle ind og se, hvad det hele gik ud på. Lokalaviserne havde begivenheden på forsiden næste dag, og det fik telefonerne til at kime fra morgenstunden fra folk, der også gerne ville have deltaget.

Anne Mette Rahbæk Warburg, direktør

DET DIGITALE MULIGHEDSRUM

» It-kompetencer er i stigende omfang en afgørende forudsætning for at kunne drage fordel af de mange muligheder, det stadigt ekspanderende digitale rum tilbyder os. Besidder man som borger ikke de nødvendige kompetencer, har man ikke adgang til fordelene og den information og interaktion, som finder sted der «

Med den fællesoffentlige digitaliseringsstrategis målsætning om, at 80 % af al kommunikation med det offentlige i 2015 skal ske digitalt, står vi som samfund over for en fælles udfordring i at sikre os, at de mindre stærke it-brugere får mulighed for at tilegne sig de rette kompetencer i de kommende år. Kulturministeriet indgår derfor i tæt dialog med flere andre ministerier om, hvordan vi som ministerområde kan være med til at løfte denne store samfundsmæssige opgave. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at bibliotekerne spiller en særlig rolle her – ikke mindst set i lyset af, at 55 % af landets folkebiblioteker løfter opgaver i relation til borgerservice.

Opgaven med at styrke it-kompetencer er ikke ny for bibliotekerne. Siden internettets gennembrud i midten af 90'erne har der fra bibliotekernes side været fokus på aktivt at medvirke til, at danskernes it-færdigheder øges. I dette nummer har vi

valgt at samle en række af de gode eksempler og projekter, der illustrerer bibliotekernes indsats på feltet. Eksemplerne viser samtidig, at arbejdsfeltet er bredt: fra de helt små medborgere til de ældre medborgere, der er uddannet og opvokset i et ikke-digitalt samfund. Fra de udsatte boligområder til de små virksomheder.

Ved indgangen af dette år trak en række store anerkendte amerikanske universiteter, herunder Harvard, overskrifter over hele kloden. Baggrunden var, at de havde forstærket indsatsen på e-læring, og at det havde vist sig at være en overvældende succes. Det digitale er her en gestus og en dedikation til at stille den viden, universitetet besidder, til rådighed for samfundet – både lokalt og globalt. De digitale læringsforløb, som stilles gratis til rådighed, vil næppe gøre søgningen til det prestigefyldte universitet mindre. Måske tværtimod. Det digitale erstatter ikke en uddannelse på Harvard, men Harvard får en ny stor brugergruppe, som det ellers ikke ville have. Og en lang række af os, der aldrig kom på Harvard, får mulighed for at blive undervist af nogle af verdens fremmeste forskere.

Denne udvikling vidner om, at der ud over at tænke over de muligheder, bibliotekerne har i forhold til at medvirke til færdighedslæring om, hvordan man som borger kommunikerer med det offentlige, også ligger en enorm mulighed i at være en central distributør af digitale læringsforløb under overskriften livslang læring. Det gælder ikke mindst forskningsbibliotekerne, hvor studerende og forskere har en naturlig interesse i at kunne supplere og udbygge undervisningen med digitale læringsforløb, men også folkebibliotekerne og skolebibliotekerne og meget gerne i et tæt samspil med brugerne, så de kan være med til at berige materialet.

En af de store udfordringer ved det digitale mulighedsrum er rettigheder. Når materialerne bliver sat fri på internettet, kan de kopieres og bruges i andre sammenhænge, end de var tiltænkt. Det bliver derfor vanskeligt at sikre, at rettigheder bliver honoreret i henhold til lovgivning og andre aftaler. Rettighedsområdet er stort og komplekst, og selv om vi ikke sidder inde med svaret på de mange dilemmaer, som er knyttet til området, vil vi gerne vil være med til at belyse det nærmere.

Jeg ser Danskernes Digitale Bibliotek som en vigtig ramme for det digitale mulighedsrum og ser frem til et spændende samarbejde i styregruppen. Sidste hånd er ved at blive lagt på samarbejdsaftalen mellem Kulturministeriet og KL, ligesom arbejdet med etablering af koordinationsgruppen for alvor skydes i gang umiddelbart efter sommerferien.

Og nu hvor vi er ved det digitale, vil jeg benytte lejligheden til at annoncere over for læserne, at vi i løbet af 2012 vil revidere vores samlede kommunikationsindsats med en højere prioritering af digitale kommunikationsplatforme.

Vi ved ikke præcist, hvornår det sker, men hold øje med vores hjemmeside, hvor I også løbende kan følge med i nye tiltag og indsatser på biblioteksområdet.

Gitte Beha Smed

DEN FÆLLESOFFENTLIGE DIGITALISERINGSSTRATEGI

Interview med Michael Bach Petersen, Digitaliseringsstyrelsen

Digitaliseringsstyrelsen

Digitaliseringsstyrelsen blev etableret i oktober 2011 under Finansministeriet. Styrelsen har overtaget opgaver fra Økonomistyrelsen og dele af den nu lukkede IT- og Telestyrelsen. Styrelsen varetager digitalisering af den offentlige sektor.

Michael Bach Petersen er kon-torchef i Kontor for it-anvendelse og benchmark, som arbejder med borgervendte digitaliseringsløsninger, tilgængelighed og brugervenlighed.

Hvorfor skal vi have en national digitaliseringsstrategi?

Den nuværende digitaliseringsstrategi er den fjerde i rækken og dækker perioden 2011-2015. Strategien stiller bl.a. nogle ambitiøse mål om obligatorisk digital kommunikation mellem det offentlige og borgere og virksomheder. Som følge af den økonomiske krise og den demografiske udvikling mener man fra politisk hold, at tiden og befolkningen er moden til at se nærmere på at udnytte digitaliseringsens potentiale i forhold til den offentlige sektor. Statistikken viser, at den danske befolkning er meget it-parat og

anvender digitale løsninger i stor stil, f.eks. skattemappen på skat.dk, netbank, NemID, nethandel og andre tjenesteydelser.

Hvad er de vigtigste elementer i strategien?

Strategien har tre hovedspor. En målsætning om obligatorisk digital kommunikation mellem borgere, virksomheder og det offentlige. Målet er, at mindst 80 % af kommunikationen mellem befolkningen og det offentlige foregår digitalt i 2015. Det andet spor er på velfærdsområderne, herunder ældrepleje, skole og sundhed, hvor man vil anvende digitaliseringen til at effektivisere og forbedre serviceydelserne. Endelig er der et internt offentligt spor, hvor man vil opnå et tættere digitalt samarbejde i det offentlige om infrastruktur, grunddata mv.

Strategien stiller store krav til både borgere og det offentlige. Hvilke indsatser inddrager bibliotekerne?

I det første hovedspor, kommunikationsdelen, har bibliotekerne en central rolle i at hjælpe borgerne, dels i forhold til generel it-kompetenceudvikling, dels i forhold til de løsninger, der bliver obligatoriske, samt NemID, borger.dk mv. På dette område har vi et rigtig godt samarbejde med bibliotekerne i regi af *Lær mere om it-netværket*. Bibliotekerne spiller en helt central rolle i forhold til at yde borgerne information, hjælp og vejledning.

Hvilke fordele har digitaliseringsstrategien for borgerne?

Den har mange fordele, f.eks. velfærdsgevinster. Man vil ikke være bundet af borgerservicecentrets åbningstider, men kan

» Kommunikation og sprogbrug skal være letforståelig, og løsningerne skal være nemme og intuitive «

betjene sig selv derhjemme 24/7. Desuden er digitaliseringen et effektiviseringsværktøj, som skal frigøre midler, der bl.a. kan anvendes til mere borgernær service, da den demografiske udvikling med et stigende antal ældre borgere lægger pres på de offentlige udgifter. Groft sagt: Hvorfor skal det offentlige bruge penge på papir og frimærker når pengene kan bruges på f.eks. borgernær service.

Der er ny lovgivning på vej. Hvad betyder den nye lovgivning, og hvad er Digitaliseringsstyrelsens strategi for udrulning af den borgerrettede indsats?

Det ene lovforslag er loven om digital post – at alle danskere fra november 2014 skal anvende en digital postkasse. Det andet lovforslag vedrører digital selvbetjening, hvor en række serviceområder bliver gjort obligatorisk digitale. I forhold til loven om digital post vil man ikke længe modtage papirbrev fra det offentlige – medmindre man kan undtages.

For loven om digital selvbetjening er det lidt anderledes, da man her ser en række serviceområder, hvor kommunikationen bliver gjort obligatorisk digital, og hvor man følger en 'bølgeplan'. Den første bølge er i 2012, hvor der implementeres løsninger på områder, hvor målgruppen har en høj grad af it-parathed, og løsningerne er nemme og ukomplicerede. Her er der taget højde for befolkningens forudsætninger. I de kommende år frem mod 2015 følger yderligere en række bølger af løsninger, der gøres obligatoriske. Her er det serviceområder rettet mod ældre og resourcesvage grupper, der bliver gjort obligatoriske. Tanken er, at denne del af befolkningen gradvist kan vænne sig til di-

gitaliseringen, og at implementeringen falder i etaper alt efter forudsætninger. For at sikre borgere hjælp er der udarbejdet en hjælpeplan ved overgang til digital kommunikation. Her har bibliotekerne en central position i de hjælpeforanstaltninger, der er skitseret. Det gælder bl.a. råd og vejledning og kurser i f.eks. fælles-offentlige løsninger. Fra Digitaliseringsstyrelsens side understøtter vi bibliotekerne i at løfte denne vigtige opgave.

Den nye lovgivning har et pligtelement, og der er visse konsekvenser forbundet med manglende it-kundskaber. Hvad betyder det for jeres indsats?

Vores kommunikationsindsats vil oplyse borgerne om den obligatoriske digitale kommunikation med det offentlige. Indsatsen vil også pege på de fordele, der er forbundet med digital kommunikation, f.eks. at man bliver uafhængig af åbningstider, og at digitaliseringen er i alles interesse, da vi kan effektivisere og give bedre service. Vores erfaring fra samarbejdet med biblioteker og andre er, at når først it-svage bliver introduceret til it og giver sig i kast med det, får de også øjnene op for alle mulighederne i det digitale. Jeg tror, den enkelte vil ende med at kunne se fordelene.

Hvilke udfordringer er der for borgerne i forhold til at bruge de redskaber myndighederne stiller til rådighed?

Vores erfaring, som vi også deler med bibliotekerne og vores andre samarbejdspartnere, er, at hvis man ser på de forskellige befolkningsgrupper, så er det forskellige udfordringer, der gør sig gældende. Eksempelvis forstår de unge 'digital natives' ofte ikke det offentlige sprog, hvilket kan gøre det vanskeligt for dem at bruge en

offentlig selvbetjeningsløsning. Dertil kommer, at mange unge i forvejen ikke interesser sig for f.eks. skatte- og pensionsforhold. Så uanset om skat var analog eller digital, ville der ikke være forskel i de unges verden. Her er udfordringen fra det offentlige side at kommunikere, så de unge også forstår indholdet. Bl.a. derfor har SKAT taget konsekvensen og lavet en hjemmeside, der er målrettet de unge. Den ældre målgruppe forstår typisk det offentlige sprogbrug og véd, hvad termer som restskat og fradrag betyder, men de ældre – hvor den største gruppe af såkaldte it-svage befinder sig – har generelt lavere it-kompetencer og vil f.eks. have problemer med at forstå flowet i selvbetjeningsløsningerne, fordi det kræver viden om internet-kommunikation generelt.

De enkelte målgrupper stiller forskellige krav til myndighederne: Kommunikation og sprogbrug skal være letforståelig, og løsningerne skal være nemme og intuitive. Der ligger en række initiativer i strategien, der medtager den dimension, hvilket vi også arbejder tæt sammen med KL om, så myndighederne skaber de rette forudsætninger for, at borgerne rent faktisk kan anvende løsningerne.

Hvordan håndterer I brugerperspektivet, f.eks. på portalen borger.dk?

Borger.dk er den fællesoffentlige borgerportal, hvor man kan selvbetjene sig. I og med at borger.dk er forankret her i Digitaliseringsstyrelsen, så har vi et enormt fokus på portalens og løsningernes brugervenlighed og tilgængelighed – ligesom kommunerne også fokuserer på brugervenlighed. I forhold til den undervisningsindsats, som vi samarbejder med Kulturstyrelsen, biblioteker, ældreorganisationer m.fl. om, ser vi for tiden på, hvordan vi kan forbedre undervisning i portalen og skabe nogle såkaldte demomiljøer af løsningerne, der kan anvendes konkret i undervisning. Hvis et bibliotek eksempelvis underviser i NemID, skal det være så anvendelsesorienteret, at du har mulighed for at få stillet et demomiljø til rådighed. Brugerperspektivet er i høj grad i fokus. Derfor har borger.dk også en personaliseret side, *Min Side*, og handlingssider knyttet til alle løsninger samt hjælpefunktioner.

Tilsvarende i den kommunikation, der vil ledsage digitaliseringsstrategien. Ud over det borgerrettede spor vil der være et myndighedsrettet spor, hvor brugervenlighed, tilgængelighed og sprog mv. adresseres for at sikre, at myndighederne tager højde for disse ting og hjælpes på vej. Desuden ligger der i strategien en udviklingsvejledning, som

fremadrettet skal sikre, at nye løsninger lever op til tilgængelighed og brugervenlighed.

Samlet er der et enormt stort fokus på at indtænke brugerne.

Hvad vil *Hjælpeplan for overgang til digital kommunikation* indebære af nye indsatser for bibliotekerne?

Hjælpeplanen opsamler vores eksisterende samarbejder, hvor bibliotekerne allerede i dag yder hjælp og vejledning til borgerne ift. generiske it-færdigheder og til offentlige løsninger som NemID, borger.dk mv. Tanken er, at samarbejdet skal fortsætte og udbygges med de relevante løsninger, der kommer i bølgeplanerne og digital post. Pt. ser vi i *Lær mere om it-netværket* på, hvad vi skal have af diverse materialer, om der skal udvikles nye undervisningsmoduler og iværksættes nye kampanjer. Det har vi en løbende dialog om for at understøtte strategien. Når f.eks. den digitale postkasse er planlagt til at blive obligatorisk i november 2014 er det helt oplagt forud at iværksætte en større kampagne, der skal understøtte udbredelsen. Det vil i givet fald blive koordineret herfra i samarbejde med Kulturstyrelsen.

Derudover har vi steds for øje at udnytte det gode samarbejde i regi af netværket til gavn for borgerne og det offentlige. F.eks. har vi for nylig haft dialog med *Udbetaling Danmark* om undervisningsmateriale og demomiljøer i deres udbetalingsydelser fra 2013, som vi vil stille til rådighed for biblioteker og ældreorganisationer, hvis de ønsker at indlemme den type kurser i deres kursuskatalog for foråret 2013.

Hvad kan bibliotekerne gøre bedre – og hvad kan I gøre bedre?

Vi har en fælles interesse i at indsamle dokumentation for den effekt, vores indsats

har. På dette område kan bibliotekerne blive bedre til at koordinere i forhold til indsamlingsmetode og aggregering af data. Når en borger f.eks. gennemfører et kursus i NemID, fører det så til en varig adfærdsændring? Det er selvfølgelig noget, vi skal gøre i fællesskab, men der påhviler også bibliotekerne et ansvar for at bidrage hér.

Derudover tror jeg, at den store indsats, som bibliotekerne yder, med fordel kan markedsføres yderligere og gøres mere kendt i befolkningen. Det gælder også den udgående indsats, som jeg forstår, at mange biblioteker gerne prioriterer.

Vi arbejder selv på at gøre dokumentationsindsatsen bedre og tilstræber derudover at fremstå mere koordineret med de indsatser og aktiviteter, vi håndterer på det digitale område i de forskellige dele af styrelsen. Over for bibliotekerne skal vi f.eks. bestrebe os på at blive bedre til at koordinere vores aktiviteter internt og fremstå mere samordnet udadtil.

Hvad bliver det næste, når digitaliseringsstrategien er implementeret?

Erfaringen viser, at den teknologiske udvikling sker med hastige skridt, og i det lys er der lang tid til 2015. Med digital kommunikation mellem det offentlige og borgerne vil det være en fortløbende proces at sikre den størst mulige brug af de digitale kanaler med de fordele, jeg tidligere nævnte. Mit personlige bud er derudover, at det bliver noget med for alvor at få udnyttet digitaliseringens potentiale på de store velfærdsområder, dvs. i forhold til sundhedsvæsenet, ældrepleje, uddannelsessystemet mv., men det er selvfølgelig en politisk beslutning.

Lær mere om it

Lær mere om it-netværket består af bl.a. biblioteker, borgerservicecentre, ældreorganisationer, oplysningsforbund og fagforbund. *Lær mere om it-netværkets* arbejde for at styrke befolkningens it-færdigheder understøttes af Digitaliseringsstyrelsen gennem efteruddannelse af organisationernes it-undervisere, udvikling af undervisningsmateriale og informationsmateriale til organisationerne og fælles kampanjer, aktiviteter mv.

Digitaliseringsstyrelsen har i samarbejde med *Lær mere om it-netværket* planlagt yderligere sidemandsoplæringskurser af varighed på henholdsvis 1/2 og 2 dage. De vil blive annonceret løbende og udbydes til efteråret.

**Første Verdenskrig
1914-1918**
Digitalisering af billeder, breve og minder til 100-årsdagen

For de billeder fra første verdenskrig, breve, optagelser, optegnelser

www.sonderborgslot.dk

Ca. 200 besøgende bidrog til Europeanas digitaliseringsdag på Sønderborg Slot

Mikkel Christoffersen og Pernille Bjerrum

FAMILIEFORTÆLLINGER FRA FØRSTE VERDENSKRIG DIGITALISERES

I 2014 er det 100 år siden, at Første Verdenskrig tog sin begyndelse, og det er ved at være sidste chance for at få bevaret familiefortællinger fra krigen. Derfor har Europas digitale arkiv, bibliotek og museum Europeana iværksat projektet *Europeana 1914-1918*, der indsamler minder fra krigen. Styrelsen har afholdt Digitaliseringsdag i Sønderborg i april og planlægger lignende dage på centralbibliotekerne til efteråret.

» ... selvom meget allerede er indsamlet ... er der historier, der venter på at blive fortalt og digitaliseret «

En stok lavet af kærlighedsbreve til fronten, et silketørklæde påtrykt et oversigtskort over tyske krigsskuepladser og stakkevis af breve og fotos fra livet ved fronten. Det var nogle af de ting, der kom for dagens lys på Sønderborg Slot den 24. april. Da dagen var gået, var der registreret et halvt hundrede unikke beretninger, taget 4.000 digitale billeder, og op mod 200 besøgende havde kigget forbi.

Fortællingerne fra de mennesker, hvis forældre, bedste- og oldeforældre har haft Den Store Krig tæt inde på livet, udgør den ene halvdel af det fælleseuropæiske projekt *Europeana 1914-1918*. Her fokuseres på folkets egne fortællinger og konsekvenserne for den enkelte familie og det enkelte menneske frem for på storpolitik og militære fronter. Det anden del af projektet digitaliserer den officielle historie om Første Verdenskrig, og her er Det Kongelige Bibliotek partner i Danmark.

Sønderjyllands soldater

Viden om, hvad der er bevaret og overleveret i familiers fortællinger gennem snart 100 år, skal give historikere såvel som almindelige mennesker indblik i, hvad krigen har haft af betydning i de nære relationer og i det daglige liv, også efter krigen.

Danmark var neutral under Første Verdenskrig, men Sønderjylland var tysk efter nederlaget i 1864, så mange dansksindede sønderjyder blev indkaldt til den tyske hær. Digitaliseringsdagen på Sønderborg Slot afslørede både rørende, triste og ukendte historier. F.eks. om de russiske krigsfanger, der blev sendt i arbejde på de sønderjyske gårde, hvor mændene var ved fronten. Russerne havde det ofte ma-

terielt bedre i jysk krigsfangenskab end i frihed derhjemme, og mange af dem har lavet små gaver til deres 'fangevogtere' i form af brugskunst og trælegetøj til børnene. Og adskillige tørklæder og bordløbere – sendt eller hjembragt fra krigsskuepladserne rundt om i Europa – fortæller om en ny forretning: souvenirs, der kunne sælges til soldaterne.

Ikke mindst de mange breve og billeder, og de tilknyttede fortællinger nedarvet og genfortalt gennem generationer, er med til at give nyt perspektiv på krigen, og hvad den betød for helt almindelige mennesker. Det tyske postvæsen var ganske effektivt, og man kunne portofrit sende et brev til og fra fronten hver dag. En brevveksling, som blev bragt til digitaliseringsdagen i Sønderborg, sluttede dog brat med et returbrev stemplet "Zurück" og med postbuddets egen skrift udenpå "Auf dem Feld der Ehre gefallen" – retur til afsender; modtager er faldet på ærens mark.

Digitaliseringsdage i hele landet

Både national og lokal presse har skrevet om projektet, og der har været stor interesse fra folk, der har genstande og fortællinger fra krigen. Så selvom meget allerede er indsamlet af museer, og krigen i kraft af neutraliteten spillede en mindre rolle i Danmark, er der historier, der venter på at blive fortalt og digitaliseret. Det kan man gøre hjemmefra via projektsiden www.europeana1914-1918.eu/da, men der vil også være mulighed for at komme til digitaliseringsdage, som den i Sønderborg, rundt om i landet, når centralbibliotekerne fortsætter projektet i efteråret. Planerne er under udarbejdelse, men det forventes, at Hillerød, Roskilde,

Københavns, Odense, Aalborg, Aarhus, Herning, Vejle og Slesvig Bibliotek åbner to dage i uge 42 (skolernes efterårsferie), men det bliver ikke nødvendigvis på biblioteket, og det bliver ikke nødvendigvis kun på hovedfilialen. Der kommer meget mere information efter sommerferien.

Europeana 1914-1918

Europeana er Europas digitale bibliotek, arkiv og museum. Databasen indeholder over 20 mio. poster fra kulturarvsinstitutioner i hele Europa. Europeana søsatte sit 1914-1918-projekt i Tyskland i 2011 for at indsamle minder og historier fra Første Verdenskrig fra almindelige tyske familier. Der blev afholdt ni digitaliseringsdage på tværs af landet, og der blev indsamlet over 25.000 digitale billeder. I 2012 er der afholdt indsamlingsdage i Luxembourg, England, Irland, Slovenien og Danmark.

Læs mere om projektet og find fortællinger på www.kulturstyrelsen.dk/europeana-1914-1918

Jakob Heide Petersen

EUROPÆISK BIBLIOTEKSUDVIKLING

Det danske EU-formandskab er en god mulighed for at tage en pejling af den europæiske dagsorden for folkebibliotekerne. De europæiske kulturministres markering af Europeana i Bruxelles den 9. maj og Eblida/NAPLE-konferencen den 10.-11. maj gav en række pejlemærker for de kommende års udvikling på folkebiblioteksområdet

It-læring og social inklusion

På NAPLE-mødet fortalte Janet Sawaya fra Bill og Melinda Gates Foundation om arbejdet med at påvirke den europæiske biblioteksdagsorden. Fonden samarbejder med den engelske Civic Agenda og har i den sammenhæng et særligt fokus på det, der i europæisk sammenhæng betegnes *e-inclusion*. Den konkrete målsætning er, at biblioteker kommer til at indgå i de flerårige programmer, der etableres af EU-kommissionen. En oplagt mulighed er nøgletag 10 på EU's digitale dagsorden, som er at "foreslå it-kompetence og -færdigheder som en prioritet for Den Europæiske Socialfond (2014-2020)". Forslaget skal udarbejdes i løbet af 2013. Finanskrisen og EU's satsning på digital udvikling kan utvivlsomt gøre it-læring og social inklusion til vigtige temaer i de kommende års biblioteksudvikling.

Programmer til udvikling af it-kompetence er et eksempel på, hvordan biblioteker i en europæisk sammenhæng kan synliggøre koblingen mellem samfundsmæssige udfordringer og bibliotekets tilbud. Etableringen af de såkaldte Telecentre opfattes af nogle biblioteksfolk som et tegn på, at man ikke har været dygtige

nok til at gøre opmærksom på, at bibliotekerne kan bidrage til løse samfundsmæssige problemer, og at man ikke behøver at opfinde nye institutioner til at løse noget, der kunne være en biblioteksopgave.

Der var generel enighed både hos NAPLE og Eblida om, at bibliotekerne kan forbedre på lobbyvirksomhed og PR-arbejde i Bruxelles. Dette var et gennemgående tema i diskussionerne både hos NAPLE og Eblida.

Europeana og adgangen til den digitaliserede kulturarv

Den danske digitaliseringsdag på Sønderborg Slot d. 24. april med folks egne breve, billeder og genstande fra Første Verdenskrig er knyttet til det europæiske *Europeana 1914-1918*-projekt. Netop dette projekt var i fokus på et seminar i Bruxelles d. 9. maj med deltagelse af bl.a. vicedirektør for EU-Kommissionen Neelie Kroes og europæiske ministre under ledelse af vor egen kulturminister, Uffe Elbæk, i anledning af det danske EU-formandskab. Emnet for seminaret var demokratisering og udnyttelsen af den store europæiske kulturarv, og udvalgte resultater fra de fem lande, der har haft digitaliseringsdage i 2012, blev vist på en stor digital 3D-væg.

Som opfølgning offentliggjorde Kulturministeriet den 10. maj rådskonklusionerne om digitalisering og onlineadgang til kulturarven. Ministeriet har siden januar arbejdet på at omsætte kommissionens henstilling om spørgsmålet til rådskonklusioner på vegne af de europæiske kulturministre.

Videreudviklingen af Europeana er en central målsætning i rådskonklusionerne, men det underliggende tema er, at kulturarven skal gøres tilgængelig i standardiserede formater, og den skal kunne genbruges i mange sammenhænge. Dette fokus skyldes dels, at EU-kommissionen ønsker formidling på tværs af medlemsstaterne, men også at man mener, at private virksomheder skal kunne udnytte kulturarven og metadata herom til udvikling af nye tjenester og applikationer. Dette tema er særligt stærkt i det direktiv om den offentlige sektors information, som man i EU-sammenhæng i øjeblikket overvejer at udvide til at omfatte kulturområdet.

Rådskonklusionerne opfordrer til øget national koordinering og udarbejdelse af strategier for at sikre, at målsætningerne nås. En standardiseret tilgængeliggørelse af metadata fra de store kulturinstitutioner som eksempelvis DR, KB og Statens Arkiver kan give interessante nye muligheder for folkebibliotekernes formidling eksempelvis gennem Danskernes Digitale Bibliotek.

Der er i øjeblikket en lang række danske projekter med tilknytning til Europeana. Deltagerne har etableret et uformelt netværk, der løbende mødes for at koordinere og forsøge at skabe overblik over området. Der er oprettet en blog, som inden sommerferien vil blive opdateret med information om netværkets aktiviteter: <http://kulturarvsarbejde.wordpress.com>.

E-bøger og digitale biblioteker

E-bøger og digitale biblioteker var et af de dominerende temaer på NAPLE-mødet. I

mange europæiske lande arbejdes der på at udvikle nationale digitale biblioteker. I forhold til det danske fokus på en fælles underliggende infrastruktur arbejdes der flere steder i stedet på egentlig portalliggende løsninger. Flere af disse omfatter både folke- og forskningsbiblioteker og tager i flere tilfælde udgangspunkt i den digitaliserede kulturarv.

De hollandske og belgiske projekter tager udgangspunkt i folkebibliotekerne, hvor eksempelvis tyskerne med Deutsche Digitale Bibliothek har et bredere perspektiv. Det er samarbejdet mellem forbundsregeringen, delstater og kommuner om etablering af et fælles tysk digitalt bibliotek, der ud over digitaliseret kulturarv og videnskabelig information også giver adgang til kommercielle tjenester. Det kan eksempelvis ske med udvikling af en e-bogs-plattform, der både giver mulighed for udlån og salg.

I flere af de europæiske lande diskuterer man e-bogsudlån. Der er vanskeligheder med at få de ønskede materialer stillet til rådighed fra forlagene, og i de fleste tilfælde er det ikke muligt at få de foretrukne udlånsmodeller. Derudover er valget af teknisk platform til e-bøger i flere tilfælde en udfordring.

Der var meget stor interesse fra de øvrige europæiske lande for det danske digitale bibliotek, for udbuddet af bibliotekssystem og for de danske erfaringer med e-bøger.

Ophavsret

Eblida-konferencen den 11. maj havde overskriften *Democracy Development in a New Media Environment*. Der var livlige diskussioner med særligt fokus på den sidste del af overskriften – de nye medier. Adgangen til e-bøger var også her et vigtigt tema.

Man diskuterede bl.a., om der bør være lovmæssig forpligtelse for forlagene til at

give mulighed for udlån af e-bøger. En sådan forpligtelse kunne også gælde læseenheder, således at man også kunne udlåne bøger på disse, hvis de anvendtes til kommercielle e-bøger. På den anden side blev det fremført, at lovgivning muligvis ikke er tilstrækkelig fleksibel til at følge med den teknologiske udvikling, og at man derfor bør basere udlån på frivillige aftaler. Et muligt kompromis kunne være at være ikke at forpligte forlag til udlån af alle e-bogs-titler, men at fastlægge vilkår og udlånsmodeller gennem frivillige aftaler.

EU-kommissionens Generaldirektorat for Informationssamfundet gennemfører i øjeblikket en spørgeskemaundersøgelse om udlånsmodeller for e-bøger. En *Digital Libraries Working Group* er nedsat med repræsentanter for forlag og biblioteker, der skal drøfte udlånsmodeller.

Øget samarbejde

I betragtning af EU-kommissionens interesse for udlånsmodeller forekommer det væsentligt at udveksle konkrete erfaringer med lande som eksempelvis Holland, Belgien og Tyskland.

Desuden kan det være nyttigt at udveksle erfaringer om platforme og rettighedsstyring. I forhold til nationale digitale biblioteksinitiativer kan erfaringsudveksling muligvis bidrage til genbrug af open source-løsninger eller direkte samarbejde. Styrelsen vil derfor oprette en blog på adressen: www.digital-libraries.eu/ Fokus vil være på konkrete initiativer med relevans for folkebibliotekerne. Styrelsen vil sørge for engelsk information om Danskernes Digitale Bibliotek, e-reolen og det kommende udbud af bibliotekssystem. Desuden vil der komme links til andre relevante europæiske projekter i håbet om, at disse også vil bidrage med information på engelsk.

Kulturstyrelsen er repræsenteret i NAPLE's bestyrelse og vil også deltage i en arbejdsgruppe om e-bøger, som NAPLE har nedsat.

» Styrelsen ønsker at styrke dialogen med biblioteksmyndigheder og biblioteksinitiativer i nogle af de andre europæiske lande på to specifikke områder: e-bøger og digitale biblioteker «

Eblida

(European Bureau of Library, Information and Documentation Associations). Europæisk sammenslutning af biblioteksforeninger, der arbejder for at fremme bibliotekernes sag: www.eblida.org

NAPLE

(National Authorities on Public Libraries in Europe). Europæisk netværk af biblioteksmyndigheder eller lignende institutioner med ansvar for udvikling af folkebiblioteker. Netværkets formål er erfaringsudveksling, samarbejde og koordinering af policyudvikling: <http://naple.mcu.es>

Leif Andresen

VIDENSKABELIGE ARTIKLER I BIBLIOTEK.DK

Videnskabelige artikler er en ny tjeneste på bibliotek.dk, der giver alle biblioteksbrugere i Danmark adgang til flere hundrede millioner videnskabelige artikler. Adgangen omfatter tidsskrifter, som tidligere har været forbeholdt universitetsstuderende og forskningsansatte

Tjenesten er interessant for den almindelige private borger, som interesserer sig indgående for et emne, og som derfor ønsker at få indblik i de videnskabelige kilder om f.eks. medicin, naturvidenskab eller psykologi. Den er også interessant for den tidligere studerende, som efter færdiggjort studium nu kan fortsætte med at holde sig fagligt ajour.

Den nye tjeneste er for alle biblioteksbrugere, der efterspørger videnskabelige artikler til studieformål og privat. Det er vigtigt at understrege, at tjenesten ikke kun er for folk med en akademisk uddannelse. Der kan findes artikler om stort set alle emner, og 'videnskabelig' må ikke forstås som 'utilgængelig'. Der er blandt de millionvis af artikler mange, som for ikkefagfolk vil være indforståede. Men netop fordi der er så mange millioner, er der også fagligt formidlende artikler inden for stort set alle emner. F.eks. i tidsskrifter som *Sight and Sound*, *ArtForum*, *Publishers Weekly*, *Country living*, *Library journal*, *Good housekeeping* og *New York Times Magazine*.

Der er tale om en traditionel biblioteksmæssig adgang: Der kan søges blandt artiklerne, men selve adgangen sker via det interurbane lånesamarbejde. Der er ikke tale om nationale licenser, men om automatiseret og brugerinitieret fjernlån svarende til de samme funktioner i bibliotek.dk for bibliotekernes fysiske materia-

le. Kommerciel brug af tjenesten er ikke tilladt.

Formelt set gives der ikke adgang til flere artikler, end bibliotekernes brugere har adgang til i forvejen. Forskellen er, at der nu er nem adgang til at finde frem til de relevante artikler. En biblioteksbruger har hidtil kunnet få en printet kopi af en artikel ved henvendelse på det lokale folkebibliotek, men i praksis vel at mærke kun hvis vedkommende kendte til artiklens eksistens i forvejen. Det kunne være en henvisning i en bog eller anden artikel.

Hvem står bag?

Tjenesten er en etårig forsøgsordning udviklet i samarbejde mellem Statsbiblioteket og DBC. Projektet er udviklet som led i bibliotek.dk. Udviklingen er finansieret af Kulturstyrelsen og er støttet af DEFF. Ved projektets afslutning skal efterspørgsel og målgrupper evalueres med henblik på at finde en forretningsmodel for en eventuel videreførelse.

Markedsføring

Lokal markedsføring ude på bibliotekerne er meget velkommen. F.eks. markedsføring i form af nyheder og links fra de lokale bibliotekssites.

På <http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/videnskabelige-artikler-1/videnskabelige-artikler> ligger ikoner og banere, som frit kan anvendes til lokal markedsføring.

Den praktiske funktion

Funktionen er et selvbetjeningssystem som bibliotek.dk, hvor brugeren kan fremsøge poster og afgive bestillinger. I bestillingsprocessen skal brugeren udpege sit lokale bibliotek: 'bestilbibliotek' og 'afhentningssted'. Desuden skal brugeren logge på via sin konto på 'bestilbiblioteket'.

Der er ikke digital adgang til artiklerne, men der sendes et print fra Statsbiblioteket til brugerens bestilbibliotek. Bestilsystem i bibliotek.dk/DanBib er videreudviklet for at kunne håndtere netop disse bestillinger. Statsbiblioteket downloader, udskriver og sender den bestilte artikel via kørselsordningen. Efter 1-7 dage modtages en artikel på bestilbiblioteket, hvor den skal håndteres som andre fjenlånskopibestillinger. Resultatet af modtagelsehåndteringen er, at brugeren efter lokal praksis notificeres om afhentning.

Der er direkte adgang til tjenesten på <http://bibliotek.dk/videnskabeligeartikler>

» Der kan findes artikler om stort set alle emner, og 'videnskabelig' må ikke forstås som 'utilgængelig' «

DEN RØDE TRÅD KUNST OG KULTUR TIL ALLE BØRN OG UNGE

“We have to talk seriously to Uffe Elbæk!” konkluderede Beth Juncker, professor i børnekultur, da hun opsummerede dagens pointer på den europæiske konference **Access to Art and Culture throughout Childhood and Youth** den 19. april i **Den Sorte Diamant** i København.

Den alvorlige snak med landets kulturminister skal lægge op til en kulturpolitik, der tager fat i den røde tråd, der symboliserer en kontinuerlig adgang til kunst og kultur for børn og unge.

Frisæt kreativiteten

Den røde tråd blev rullet ud af Børnekulturens Netværk i anledning af EU-formandskabet for at understrege vigtigheden af, at vi satser kulturelt på fremtidens råstof: børn og unge.

Kulturministeren indledte konferencen med en opfordring til, at vi formulerer, hvorfor kunst og kultur er vigtigt – især i en krisetid. Kulturministeren betonede, at vi skylder børn og unge at ruste dem til fremtiden. Det gør vi bedst ved at kunne forstå hinanden og vise empati, og det begynder på det lokale niveau – mellem dig og mig. Scenen var dermed sat, humanisten havde talt, og argumenterne rullede nu videre i en mere vækstorienteret retning. Lars Goldschmidt, direktør i Dansk Industri, påpegede, at børn og unge skal møde kunst og kultur, fordi de innovative kompetencer og evnen til at overføre idéer til fysiske udtryk er vigtige for arbejdsgiverne. Fremtidens medarbejdere skal besidde en kombination af kompetencer af høj kvalitet.

Inspirationsplatform og netværk

Som dagen skred frem, leverede de engagerede oplægsholdere perspektiver i forhold til kunst og kultur fra områder som antropologien, biologien, didaktikken og pædagogikken. De forskellige input udløste en høj stemning og begejstrede drøftelser mellem konferencedeltagerne om, hvorfor vi skaber kunst- og kulturmøder i Europa, og om hvordan de særligt kan skabes for børn og unge i dagtilbud, skole og i fritiden.

På trods af den verdensomspændende finanskriser har Børnekulturens Netværk mærket en stor interesse fra de europæiske kolleger for at skabe en platform, hvor vi kan dele de gode eksempler, der skal drive arbejdet fremad. Derfor havde Børnekulturens Netværk inviteret både internationale og danske administratorer, projektledere, kunstnere og andre med interesse i børne- og ungekultur til et tætpakket konferenceprogram med best practice-eksempler på arbejdet med kunst og kultur for små børn, skolebørn, unge og deres familier.

Poetry slam og dans

Foruden de mange argumenter for, hvorfor vi skal satse på kunst og kultur for, med og af børn og unge, blev der dagen igennem præsenteret konkrete kunstneriske indslag. Radiatorfabrikken fra Herlev Kommune var vært for en cool udendørssevent med unge, der med deres mobile out-reach KuKaVo-campingvogn var på banen i solen med smagsprøver på både rap, poetry slam og graffiti kunst. Desuden gav Uppercut Dance Theatre en forrygende showcase, der satte talentbegrebet i centrum. Dagen blev rundet af med et ambitiøst efterprogram skabt i samarbejde med Københavns Kommune, hvor bus- og gåture tilbød de ca. 250 konferencgæsterne forskellige besøg og netværkeri på toneangivende kunst- og kulturinstitutioner i København. Og som Beth Juncker forudsagde, så gik konferencedeltagerne hjem med “big heads and dancing bodies” – ud i verden for at løfte kunsten og kulturen og skabe adgang for både store og små mennesker.

Læs mere om konferencen og de mange best practice-eksempler på: www.boernekultur.dk/kalender/arkiv

Anne-Kristine Mortensen

I et forgemak til riddersalen sad personale fra Sønderborg Slot klar til at modtage gæster, der kom for at få registreret deres breve, fotos og øvrige effekter fra Første Verdenskrig

'Væggen' 2010 - multimedieeksponering af Københavns historie

FÆLLES MUSEUMS-IT NY IT-INFRASTRUKTUR TIL MUSEER

Udviklingen i den danske og internationale museumsverden peger i retning af større enheder og faglig tyngde, og det stiller stadig større krav til museernes it-løsninger. Derfor er styrelsen godt i gang med projekt *Fælles museums-it* – et nyt it-system til registrering af samlinger og genstande på de danske statslige og statsanerkendte museer.

Museerne har fire overordnede behov i forhold til it-løsninger: Samlinger skal registreres, og digitale medier skal opbevares, samtidig med at udstilling og formidling skal understøttes. Disse behov skal opfyldes i den nye fælles løsning.

Et nyt system for alle

Forud for igangsættelsen af projektet lå et grundigt forarbejde, resumeret i en rapport fra april 2011. Det er anbefalingerne herfra, der danner grundlaget for udviklingsarbejdet for fælles museums-it, som Kulturstyrelsen forestår i tæt samarbejde med museerne. Når det nye system tages i brug i løbet af 2015, er der sket en konsolidering og modernisering af museernes centrale registre og de statslige museers registreringssystemer. Grundlaget er en ny fælles begrebs- og datamodel, en ny fælles database med tilhørende applikationer. Tilsammen danner de en infrastruktur, der bl.a. skal være med til at sikre det nationale overblik over de danske museers samlinger af kunstværker og kulturhistoriske genstande, i langt højere grad end det er muligt i dag.

Strukturen skal samtidig understøtte webbaserede digitale arbejdsprocesser, genbrug af data til museernes egne it-miljøer, hjemmesider og andre formidlingsplatforme samt facilitere enkel indberetning af udvalgte informationer til den fælleseuropæiske kulturportal Europeana.

Fælles datamodel

Første fase på vej mod det nye system er udviklingen af en ny datamodel. Modellen skal baseres på de eksisterende modeller, der i dag anvendes i samlingsregistreringssystemerne *Regin* (Kulturstyrelsen), *GenReg* (Nationalmuseet), *Corpus* (Statens Museum for Kunst) m.fl. Det er *Regin*, der i dag er bag ved de centrale digitale tjenester Kunstindeks Danmark og Museernes Samlinger.

Den nye datamodel skal være så rummelig, at endnu ikke definerede nye kunst- og medietyper i fremtiden vil kunne registreres. Modellen skal desuden harmonere med internationale standarder på området. Med udgangspunkt i datamodellen og med genbrug af det bedste fra de eksisterende systemer udvikles en ny database, der skal rumme alle data og anvendes af alle museer, uanset deres nuværende registreringspraksis.

Der skal også etableres nye brugervenlige applikationer, der kan understøtte museernes behov for let tilgængelig og hurtig registrering og informationssøgning i en moderne, brugervenlig grænseflade.

Nye behov og samarbejder

På især to områder forventes museerne at få nye behov, som kun i mindre grad dækkes af de eksisterende løsninger. Det drejer sig om en bedre magasinstyring og opbevaring af de allerede stærkt stigende mængder mediefiler. Muligheden for at genbruge eller videreudvikle i et bredere samarbejde bliver undersøgt. Både DR og bibliotekerne er i gang med projekter, der kan inspirere. Danskernes Digitale Bibliotek er blot et af dem.

Fælles museums-it bliver udviklet sammen med museerne, og der er etableret arbejdsgrupper og samarbejdsfora. Den nye datamodel bliver den første, og nok den vanskeligste, men også den væsentligste prøve på samarbejdet mellem museerne, Kulturstyrelsen, rådgivere og udviklere.

Rådgivningsopgaven har netop været i prækvalifikation, og fem firmaer er i skrivende stund ved at udarbejde deres tilbud. Kontakten indgås med et af dem lige før sommerferien, og lige efter kan arbejdet med datamodellen og et par andre opgaver gå i gang. Udviklingsarbejdet vil tage ca. tre år og den nye infrastruktur forventes at være på plads medio 2015.

Henrik Jarl Hansen

Formanden for Statens Kunstfonds litteraturudvalg, Ida Jessen, holdt talen ved forårsuddelingen

FORÅRSUDDDELING FRA STATENS KUNSTFOND

Selv scenen var et kunstværk, skabt af scenografen Marie Rosendahl Chemnitz, da Statens Kunstfond i maj fejrede modtagerne af treårige arbejdsstipendier i forbindelse med den store forårsuddeling 2012.

Til forårsuddelingen uddeler fonden legater og stipendier til kunstnere inden for litteratur, billedkunst, musik, scenekunst, film, arkitektur, kunsthåndværk og design. 27 kunstnere har fået tildelt arbejdsro i form af det treårige arbejdsstipendium, og derudover har en lang række kunstnere modtaget arbejds- og rejselegater.

Litteraturens legater

Ni forfattere og oversættere fik tildelt treårige stipendier. En af dem er lyriker og børnebogsforfatter Martin Glaz Serup, der i sin seneste digtsamling *Marken* erstatter subjektet med en brun pløjemark, der sms'er for meget, bekymrer sig for verden og ikke dyrker motion nok. "En næsten rørende stemme, der tumler med eksistensen", som det lyder i Litteraturudvalgets begrundelse for tildelingen.

Oversætteren Mette Holm anerkendes for det store og svære arbejde med at oversætte den prisbelønnede japanske forfatter Haruki Murakami til dansk. "Litterær oversættelse er en kunst for sig, og at oversætte fra japansk til dansk byder på meget store udfordringer [...], og når forfatteren oven i købet er en Murakami, hvis personer og dyr opfører sig og taler på helt særlige måder, kræver det et endog meget stort oversættertalent at magte den opgave", understreger udvalget i sin indstilling.

Idéen bag de store treårige arbejdsstipendier er, at modtagerne i tre år skal kunne leve og arbejde med deres kunst uden at behøve at skaffe sig indtægter ved ikke-kunstnerisk arbejde. Et treårigt arbejdsstipendium udgør i øjeblikket i alt 855.000 kr. fordelt over tre år.

Se alle tildelingen, og læs mere om kunstnerne på www.kunst.dk

Pernille Bjerrum

FREMTIDENS DIGITALE BØRNEBOG

De digitale mediers udvikling spiller som bekendt en stadig større rolle i produktionen og udgivelsen af bøger. Men hvordan ser børnebøgernes digitale fremtid ud? For at finde svar på det spørgsmål satte Statens Kunstråds Litteraturudvalg fokus på billedbogens samspil med de nye digitale muligheder på en konference i marts.

"Lige nu står vi midt i en revolution... der sker radikale ting hele tiden. Det er vigtigt at fejle og turde fejle [...] Så det er simpelthen bare med at prøve at lave nogle ting, der bare er noget lort, og så komme videre og lære af det," forklarer spildesigner og -redaktør Thomas Vigild i en lille video fra konferencen.

Forfattere og spiludviklere bragt sammen

På konferencen bidrog både forfattere, forskere, spiludviklere og tegnere. Et af formålene med arrangementet var netop at etablere et netværk, der kan arbejde med billedbogens digitale potentialer fra flere forskellige vinkler. Der skal tænkes illustreret børnelitteratur på helt nye måder, så de digitale bøger ikke bare bliver pdf'er lagt ind på tablet eller computer. På lang sigt er målet med Litteraturudvalgets satsning, at der vil opstå helt nye former for illustreret børnelitteratur.

Se og hør, hvad der rykker lige nu på den digitale børnebogsfront på en lille video fra konferencen på www.kunst.dk

Pernille Bjerrum

Et fotoalbum med fotos fra soldaternes dagligliv ved fronten var en af de mange genstande, som blev digitaliseret

Jonna Holmgaard Larsen

FRA KIDSMART TIL SENIORSURF

Digital dannelse er i stigende grad blevet en del af folkebibliotekernes overordnede dannelsesprojekt om at støtte det enkelte menneskes personlige udvikling. Det gælder såvel i forhold til de tekniske færdigheder og netetik som til anvendelsen og vurderingen af indhold på nettet

I takt med at it er blevet en naturlig del af dagliglivet og nærmest en forudsætning for at kunne følge med i nyhederne, købe ind, blive underholdt, deltage i samfundsdebatten, vedligeholde sit sociale netværk m.m., skal man nu ligeledes kunne betjene sig selv digitalt.

Med *Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi* forventes efterspørgslen på bibliotekernes samfundsmæssige it-læringsrolle at gå fra stor til større i de kommende år. Der er stadig mange borgere, der ikke eller kun delvist kan klare sig digitalt, mens samfundets krav er, at 80 % af al kommunikation med det offentlige fra 2015 skal ske digitalt.

Kravet følges op af en forpligtelse for kommunerne til at hjælpe de borgere, der har behov for vejledning. Folkebibliotekerne er sammen med borgerservicecentre en væsentlig aktør i den samfundsmæssige opgave med at få gjort befolkningen digitalt selvhjulpne.

Strategi

I bibliotekernes strategi *Folkebibliotekerne i vidensamfundet*

anbefales det, at der skal ske en udbygning af indsatsen for at udvikle danskeres it-færdigheder. Etablering af partnerskaber er anbefalet som en farbar vej til at styrke indsatsen. På det nationale plan har partnerskabet med den nuværende Digitaliseringsstyrelse været bærende siden åbningen af borger.dk i 2007. Samarbejdet er udvidet med aktiviteter i netværkssamarbejdet Lær mere om it og med Seniorsurfkampagnen.

På det lokale plan inddrages i stigende grad nye partnere, f.eks. frivillige. Den seneste mulighed for at søge Social- og Integrationsministeriets satspulje *Klar til den digitale verden – styrkelse af ældres digitale færdigheder* har sat yderligere skub i denne udvikling.

Aktiviteter

Folkebibliotekerne skal have it-tilbud for alle aldersgrupper og på flere niveauer. 40 biblioteker har KidSmart-computere med Early-Learning programme for de mindste, og //Nethood-programmet har givet bevillinger til foreløbig 19 biblioteker.

Bibliotekernes løbende kursusudbud rækker fra *Tænd og sluk din computer* over introduktioner til NemID, sociale medier, mobilteknologi og informationssøgninger inden for hverdagsjura. Dertil kommer nationale kampagner for borger.dk, netsikker.nu og Seniorsurf. De kommende år kan der forventes nye kampagner rettet mod de offentlige digitale tjenester, der efterhånden bliver obligatoriske.

F.eks. bliver det fra 2014 et krav, at alle breve fra det offentlige skal lande i en digital postkasse i stedet for i en fysisk postkasse ved vejen.

Bibliotekerne udvikler løbende

Flere og flere biblioteker supplerer kursus-katalogets tilbud med en åben it-café, hvor borgere kan få hjælp til at klare et it-problem. Disse tilbud beror i mange tilfælde helt eller delvist på frivillig arbejdskraft. En anden nyudvikling er det netop åbnede e-kurser.nu, der giver små vejledninger til selvstudium – primært på video – inden for en lang række emner, herunder bibliotekernes digitale tjenester: e-reolen.dk, e-lydbog.dk, Bibzoom m.fl. Endelig er der kommuner, der med Syddjurs som første eksempel støver en opstaldet bogbus af, omdanner den til en it-hjælpebus og sender den ud på landevejene igen.

Flere projekter, der arbejder med nyudvikling af bibliotekernes it-læring, har modtaget tilskud fra Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker. I udviklingsprojektet *It for alle* er Roskilde og Køge Bibliotekerne gået i samarbejde med Dansk Metal, FOA og 3F om at formidle basale it-kompetencer til erhvervsaktive unge og voksne. I et andet projekt *Fra it-færdigheder til digital dannelse* arbejder Københavns Biblioteker sammen med Frederiksberg og Herning Bibliotekerne om udvikling af et e-lærings-modul om digital dannelse.

//Nethood – hjælp til it for borgere i udsatte boligområder

Ann Poulsen

Den lokale //Nethood-café i Greve oplever en stor tilstrømning til eftermiddagene med it-hjælp. Den ældste stamgæst i caféen er en dame på 90 år, der gerne vil have hjælp til at få styr på sin nye iPad og sin smartphone.

Tre gange om ugen sidder op til 14 deltagere foran computerne i it-caféen, fortæller Lotte Tøstesen, der er ansvarlig for it-caféen. Alle deltagere er ivrige efter at få bedre digitale færdigheder, og deres behov og udgangspunkt varierer meget. Den gamle dame glemmer f.eks. en del og har brug for at repetere det lærte mange gange. Mange gæster i caféen ønsker helt basal træning i at bruge mus og tastatur samt i at navigere på computeren. Her er brug for mange besøg i //Nethood, før de når frem til at oprette en NemId-konto. Andre ønsker hjælp til at oprette en e-mail-konto eller en profil på Facebook, så de f.eks. kan kommunikere med børnebørnene. For nogle er målet at oprette en profil på en datingside.

It-hjælpen bygger på frivillig indsats

Foruden bibliotekets ansatte er der en gruppe på ca. ti frivillige, der fire ad gangen tager en tårn i de to timer, som caféen er åben. Mens brugerne primært tilhører seniorsegmentet, fordeler de frivillige sig aldersmæssigt fra 20 år til 60 år. Fælles for dem er et højt engagement, og de giver udtryk for, at deres indsats belønnes med et stort personligt udbytte. En af de frivillige, der er lam og praktisk afhængig af sin hjælper, er gået i gang med at udarbejde nogle skræddersyede øvelser til bestemte typer af forespørgsler.

Didaktik

Det er vanskeligt for biblioteket at håndhæve bestemte måder at yde hjælpen på, men hjælpernes tavshedspligt, og det at brugerne selv sidder foran tastaturet, er et fundamentalt udgangspunkt.

I den ene af de tre ugentlige åbningstider er indvandrerkvinder inviteret særskilt. De er generelt mere tilbageholdende end seniorerne og får gennem den positive særbehandling en chance for at få tilstrækkelig opmærksomhed fra it-hjelperne. Nogle kvinder finder selv vej til caféen, men det er primært gennem et fint samarbejde mellem biblioteket og det lokale jobcenter, at kvinderne bliver opmærksomme på tilbuddet.

Om //Nethood

It-caféen i Greve ligner på de fleste måder de 18 øvrige //Nethood-caféer, der er blevet etableret i udsatte boligområder med et tilskud formidlet af Kulturstyrelsens Center for Bibliotek, Medier og Digitalisering: Biblioteket indgår aftale med mindst to lokale samarbejdspartnere, der har kontakt til målgruppen eller kan hjælpe med at finde frivillige hjælpere. Dernæst søger de om pengene og stiller rammer og personale til rådighed.

//Nethood-programmet er sat i værk, fordi der især i udsatte boligområder er mange borgere – med dansk såvel som anden etnisk baggrund – der ikke har en kompetencegivende uddannelse og har få muligheder for at tilegne sig de it-færdigheder, der er nødvendige for at klare sig i videsamfundet.

Offentlig-privat finansiering

//Nethood-programmet er et af de endnu få eksempler i biblioteksverdenen på, at pengene kommer fra både offentlige og private partnere: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, Microsoft og Ant Fonden. BRFKredit har stillet secondhand computere til rådighed, og Foreningen Nydansker bidrager med knowhow. Som et sidste væsentligt økonomisk element stiller Microsoft en række e-lærings-værktøjer til projektbibliotekernes rådighed. Bl.a. er det således muligt for både brugerne i it-caféerne, de frivillige hjælpere og bibliotekernes ansatte at gennemgå kursusforløb i alle Microsofts programmer.

Bibliotekerne kan søge 30.000 kr. til etablering af en it-café. Hvis de derudover udbyder egentlige kursusforløb baseret på brugernes ønsker og forudsætninger, er det muligt at få yderligere 20.000 kr. i tilskud. Endelig har bibliotekerne mulighed for at søge 10.000 kr. til at facilitere et mentorforløb for unge brugere i it-caféerne, der har behov for et ekstra skub til at komme i gang med en uddannelse eller finde et arbejde.

Lær mere om it Partnerskab med Digitaliseringsstyrelsen

Jonna Holmgaard Larsen

91 % af landets kommuner afholder kurser i offentlig digital selvbetjening, f.eks. borger.dk, NemID og SKAT. 81 % holder kurser i generel it-anvendelse, og halvdelen af kommunerne holder kurser i brug af sociale medier og digitalt udstyr som e-bogs-læsere og smartphones. I alt er der i 2011 holdt 4.173 it-lærings-kurser med i alt 32.035 deltagere.

Bibliotekernes it-lærings-tilbud er startet med internettets gennembrud som en naturlig fornyelse af informationsformidlingen. I de seneste 6-7 år er denne indsats styrket væsentligt ved et nationalt samarbejde med IT- og Telestyrelsen, den nuværende Digitaliseringsstyrelse. Det er primært sket gennem udviklingen af borger.dk, gennemførelse af en efterhånden lang række af borger.dk-uger og de seneste år deltagelsen i *Lær mere om it-netværket*.

Lær mere om it-netværket

Netværket er dannet på initiativ af Videnskabsministeriet i 2009 for at højne danskernes it-færdigheder. Bibliotekerne har været med fra starten og er nu repræsenteret ved Kulturstyrelsen og Danmarks Biblioteksforening med god opbak-

ning fra de øvrige foreninger i Biblioteksparaplyen. Andre deltagere i netværket er borgerservicecentre, ældreorganisationer, oplysningsforbund og fagforbund.

Digitaliseringsstyrelsen, som driver netværket, har primært understøttet netværkets deltagere gennem efteruddannelse af organisationernes it-undervisere og med udvikling af undervisningsmateriale.

Mange biblioteksansatte er blevet uddannet i Bjarne Herskins it-pædagogiske metode, som føjet til den professionalisme, de i forvejen har som informationsformidlere, giver gode it-vejledere. Herskins metode er valgt som den erfaringsmæssigt bedst egnede for it-svage borgere. De uddannede it-vejledere har efter endt uddannelse videregivet deres erfaringer til kolleger i bibliotekerne. Derudover har de efterhånden fået rollen med at give side-mandsoplæring til de øvrige it-undervisere i *Lær mere om it-netværket*. Bibliotekerne og de mange frivillige hos de øvrige netværksparter 'kvitterer' med at give it-læring til borgerne.

Lær mere om it-netværket har også bidraget med tilrettelæggelse af fælles kampagner og tilhørende markedsføringsmateriale til brug for parterne. Derudover stilles viden om målgrupper, statistik m.m. til rådighed for den fælles indsat at gøre danskerne it-parate.

Bibliotekernes gevinst

For bibliotekerne har det gode partnerskab været en gevinst på flere måder. Det har givet kompetenceudvikling, nem og gratis adgang til PR-materiale, og det har

givet direkte adgang til udbydere af en række offentlige tjenester. Bibliotekerne har også glæde af samarbejdet med de andre parter i netværket, der også smitter af lokalt, hvor man finder sammen i nye samarbejder. Samarbejdet med ældreorganisationerne i *Seniorsurfkampagnen* er et eksempel på det.

Aktiviteter i 2012

Med en politisk vision om næsten 100 % digitalisering af al offentlig kommunikation med borgerne er der nok at tage fat på for såvel bibliotekerne som de øvrige parter i netværket. Den megen rokering rundt i ministeriet og statslige styrelser har sat planlagte og nye initiativer lidt på hold i nogle måneder. Nu er bemanning og budgetter imidlertid ved at være kørt i stilling igen. Den 13. september gentages sidste års succes med *Seniorsurf-dagen*. Der kommer desuden nye uddannelses tilbud til efteråret. Ti af bibliotekets mest erfarne it-formidlere har sammen med Bjarne Herskin udviklet konceptet for et to dages seminar, som de kan udbyde for netværkets it-undervisere. Der har været efterlyst en model, der gik dybere end de korte side-mandsoplæringskurser.

De kommende år

Aktiviteterne frem til 2015, som er slutmålet i *Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi*, vil først og fremmest følge den bølgeplan, der er beskrevet i strategien. Dvs. f.eks. kampagne om registrering af fødsler og vielser i 2013, om den digitale postkasse i 2014 og om pensioner i 2015.

It-hjælp til virksomheder på biblioteket Partnerskab med Erhvervsstyrelsen

Jonna Holmgaard Larsen

“På biblioteket fik jeg den hjælp, jeg havde brug for. Jeg synes selv, jeg er en rimelig god pc-bruger, men jeg havde problemer med moms og med NEMrefusion.” Det fortæller en bruger, som forgæves havde søgt hjælp til at anvende SKATs selvbetjeningsløsninger andre steder og til sidst fik hjælp på det lokale bibliotek.

Snart modtager staten ikke længere virksomhedsoplysninger på papir. I løbet af 2012-13 skal alle danske virksomheder kommunikere digitalt med det offentlige. For enkelte mindre virksomheder kan dette være en stor udfordring, og Kulturstyrelsen og Erhvervsstyrelsen har derfor indgået en lidt usædvanlig alliance om at afprøve, hvordan biblioteket kan hjælpe virksomheder med ingen eller meget lille it-erfaring med at levere digitale indberetninger til det offentlige.

Samarbejdet består i, at Erhvervsstyrelsen oplærer bibliotekernes it-formidlere i den digitale proces, virksomhederne skal gennem for at levere de mest almindelige indberetninger, herunder digital signatur (der suppleres af NemID Erhverv), digital fuldmagt, moms og digital postkasse. Mindre selvstændige erhvervsdrivende og foreninger med behov for it-hjælp kan derefter henvende sig på det lokale bibliotek for at få hjælp. Biblioteket kan også hjælpe borgere, der skal starte en ny virksomhed.

Bibliotekerne har en unik erfaring med at hjælpe borgere i gang med digitale udfordringer. Den finder Erhvervsstyrelsen værdifuld i forhold til at kunne støtte de ikke-digitale virksomheder. Kulturstyrelsen ser de mindre it-parate virksomheder som en ny målgruppe for biblioteket.

Pilot i fem kommuner

I marts måned 2012 startede bibliotekerne i Esbjerg, Horsens, Herning, Odense og Rudersdal som piloter for projektet. Modellen med piloter blev valgt, fordi projektet betræder forholdsvis ukendte stier. Målgruppen og dens behov er ikke klart defineret, og det antages derfor, at den overvejende består af borgere, som ikke normalt kommer på folkebibliotekerne. For at få tilstrækkelig viden om målgruppens behov og for at udvikle, teste og tilpasse undervisningsoplæg og kampagnestrategi afprøves konceptet i disse kommuner med henblik på at etablere et landsdækkende tilbud til efteråret.

Aktiviteter

Forud for igangsættelsen af pilotprojektet er der gjort et stort forarbejde. Erhvervsstyrelsen har udarbejdet undervisningsmateriale og giver undervisning til bibliotekernes it-formidlere. Der er udarbejdet en markedsføringsstrategi, og som et led i denne er der holdt møder med interessenter fra erhvervslivet og med relevante nøglepersoner i pilotkommunerne. Endelig er der trykt plakater og flyers, indrykket annoncer i de lokale aviser med mere.

De første erfaringer

I forlængelse af projektledelsens markedsføringstiltag har pilotbibliotekerne hver især gjort en stor indsats for at udvide kendskabet til bibliotekets tilbud. Alligevel lever de hidtidige erfaringer op til den forventede udfordring, som består i at få virksomhed og bibliotek til at finde hinanden. Der er begyndt at komme forespørgsler i pilotbibliotekerne, og behovet for it-hjælp er bekræftet. Men det at nå nye målgrupper kræver en vedholdende indsats. Udover den kendsgerning, at markedsføring kræver tid, kan en anden grund til, at forespørgslerne ikke vælter ind, være, at obligatorisk digital kommunikation mellem virksomhederne og det offentlige ikke er fuldt udfoldet endnu. Behovet er altså ikke akut. Men det bliver det inden for det næste års tid. Den nationale udrulning åbner desuden mulighed for at benytte andre og forhåbentlig mere effektive virkemidler i markedsføringen end i pilotfasen. Der er tillid til, at det lykkes, og til at bibliotekerne kan se frem til at hilse en ny brugergruppe velkommen.

Da dagen og det sidste live-indslag i TV2 Syd fra en tom riddersal var overstået, var der indgået et halvt hundrede unikke beretninger, taget 4.000 digitale billeder, og op mod 200 besøgende havde kigget forbi

KidSmart - de mindstes digitale kompetencer

Maja Vestbirk

It-kompetencer er ligesom gode læsevner blevet en afgørende forudsætning for et aktivt medborgerskab for børn såvel som voksne.

Børn har et stort potentiale for at tilegne sig færdigheder inden for kreativitet, kommunikation og samarbejde. Mange børn har også en naturlig motivation for at arbejde med computermediet. Det er derfor vigtigt, at man allerede i de tidlige år giver alle børn mulighed for at få et kendskab til de digitale medier, så de har de nødvendige kompetencer til at deltage i samfundet på lige fod med andre senere i livet.

KidSmart-projektet sigter mod at forbedre børns informationskompetencer og begrebsdannelse, bidrage til integration og socialt samvær, bidrage til at gøre børnebiblioteker til et attraktivt sted at komme for familier samt at inddrage forældre i børns læring og aktiviteter.

I 2011 uddelte Styrelsen for Bibliotek og Medier i samarbejde med IBM 40 specialdesignede KidSmart-computere til biblioteker og børnehaver

rundt omkring i landet. Ambitionen var at skabe et nationalt fokus på styrkelse af 'early digital literacy' og at bygge bro over den digitale kløft der adskiller dem, der har adgang til it, og dem, der ikke har adgang.

Computerne er særligt egnede til børn i alderen 3-6 år. Selve maskinen er en ganske almindelig computer. Det, der gør den særlig, er imidlertid de lærings spil, der ligger på computeren samt dens farvestrålende indpakning. Computeren er indbygget i et plastikmøbel, som består af et bord og en lille bænk i mange farver, der appellerer til de mindre børn. KidSmart-computeren opstiller en mulighed for, at børn kan spille og lege med andre børn foran computeren med spil, der stimulerer sproget, aktiverer læselysten og øger talforståelsen og begrebsdannelsen.

Ambitionen for biblioteker, der deltager i KidSmart-projektet, er, at børn i førskolealderen får styrkede it-kompetencer. Målet er ligeledes på længere sigt, at pædagoger, børnebibliotekarer og forældre får udvidet deres kendskab til digitale læringsressourcer for de 3-6-årige, så deres evner til at kommunikere med børn og understøtte dem i deres digitale dannelse bliver en fast del af hverdagen på bibliotekerne.

Succes med de små børn og de tosprogede

Varde Bibliotek søgte om flest computere i sidste års ansøgningsrunde til KidSmart. Indtil videre har de opstillet to compute-

re på Varde Bibliotek og to på deres filialer. I løbet af 2012 opstilles endnu en computer på et bibliotek. Derudover har Varde fået doneret 16 KidSmart-computere, der opstilles i 13 børnehaver rundt omkring i kommunen.

Computerne bliver brugt jævnligt i hverdagen, og især de meget små børn i alderen 3-5 år vil gerne sidde ved computerne. Programmerne er simple, men de giver mulighed for en anderledes måde at arbejde med børnenes sprog på. For tosprogede børn i lokalområdet har projektet ligeledes været en stor succes. Computerne og de uformelle rammer gør det muligt for pædagogerne at fastholde børnenes motivation og dermed at skabe et godt rum for uformel læring.

Bibliotekarerne afholder løbende temamøder, hvor de introducerer pædagoger for spillene for på denne måde at arbejde hen imod at computerne også på sigt kan blive et godt og naturligt dagligt redskab for bibliotekarer og pædagoger i arbejdet med de mindste børn.

Lise Vandborg, Litteratursiden

FAGBOGKLUBBEN PÅ LITTERATURSIDEN

Med DR og Litteratursidens udvikling af Fagbogklubben er formidlingen af debatterende fagbøger blevet styrket både på de digitale platforme og i bibliotekernes fysiske rum

Fagbogklubben blev lanceret i december 2011 og betød samtidig en udvikelse af Litteratursidens partnerskabsaftale med DR til at omfatte debatarrangementer på bibliotekerne og flere af DR's platforme om månedens fagbog: P1 Faglitteratur, Danskernes Akademi og dr.dk. Fagbogklubben er en integreret del af DR og Litteratursidens læseklubsamarbejde, som også rummer DR Romanklubben, DR Krimiklubben, DR Klassikerklubben og DR Testlæseklubben. Alle læseklubber har et site under DR, hvor værterne præsenteres, og der linkes til Litteratursidens indhold inden for emnet. Det fælles læseklubunivers har over 50.000 medlemmer.

Udvikling af Fagbogklubben i dialog med bibliotekerne og DR

Allerede i foråret 2011 begyndte forberedelserne til at udvide sitet med debatterende faglitteratur – ikke mindst i lyset af, at fagbøger i stigende grad er styrende i den offentlige debat. Vi ville gerne være med til at ruste borgerne til at deltage i den offentlige debat og samtidig styrke samfundsdebatten både digitalt og på bibliotekerne. Da DR også gerne ville udvide partnerskabet med faglitteratur, tog idéen for alvor form. Vi holdt møder om projektet med over 50 interesserede bibliotekarer fra hele landet. Møderne var præget af engagement og bred opbakning til at eksponere faglitteratur, og deltagerne bidrog med mange refleksioner over formidling af faglitteratur på forskellige platforme og i det fysiske rum.

Med bevillingen fra Kulturstyrelsen i efteråret udformede vi konceptet i samarbejde med DR. Da vi havde valgt titlerne til første sæson, fremstillede vi et idékatalog til bibliotekerne med tilbud om arrangementer, samarbejdspartnere og udstillinger, og fik hurtigt planlagt 18 debatarrangementer, som vi understøttede med PR-materiale. Nu er planlægningen af anden sæson af Fagbogklubben skudt i gang med 26 nye debatarrangementer på bibliotekerne i efteråret 2012. Vi har valgt en række aktuelle temaer, f.eks. sætter månedens bog i oktober fokus på raceproblematikken i USA, hvor præsidentvalgkampen vil være på sit højeste.

Desuden har vi implementeret et nyt faglitterært univers på Litteratursiden, som er platform for læseklubdebatten om fagbøger og for et stadigt stigende antal anmeldelser af debatterende fagbøger, skrevet af såvel redaktionelle medarbejdere som brugere.

Første skridt i Danskernes Digitale Bibliotek

Faglitteraturen er også interessant i forhold til Danskernes Digitale Bibliotek (DDB), hvor et af omdrejningspunkterne bliver kobling af indhold til andet relevant indhold for brugerne. Denne kobling vil ofte gå på tværs af skøn- og faglitteratur, da grænserne for genrene bliver mere og mere flydende, og brugernes opfattelse af litteratur mere temabaseret. Litteratursiden vil med koblingen af skønlitteratur og faglitteratur tage hul på den digitale formidling af begge genrer og

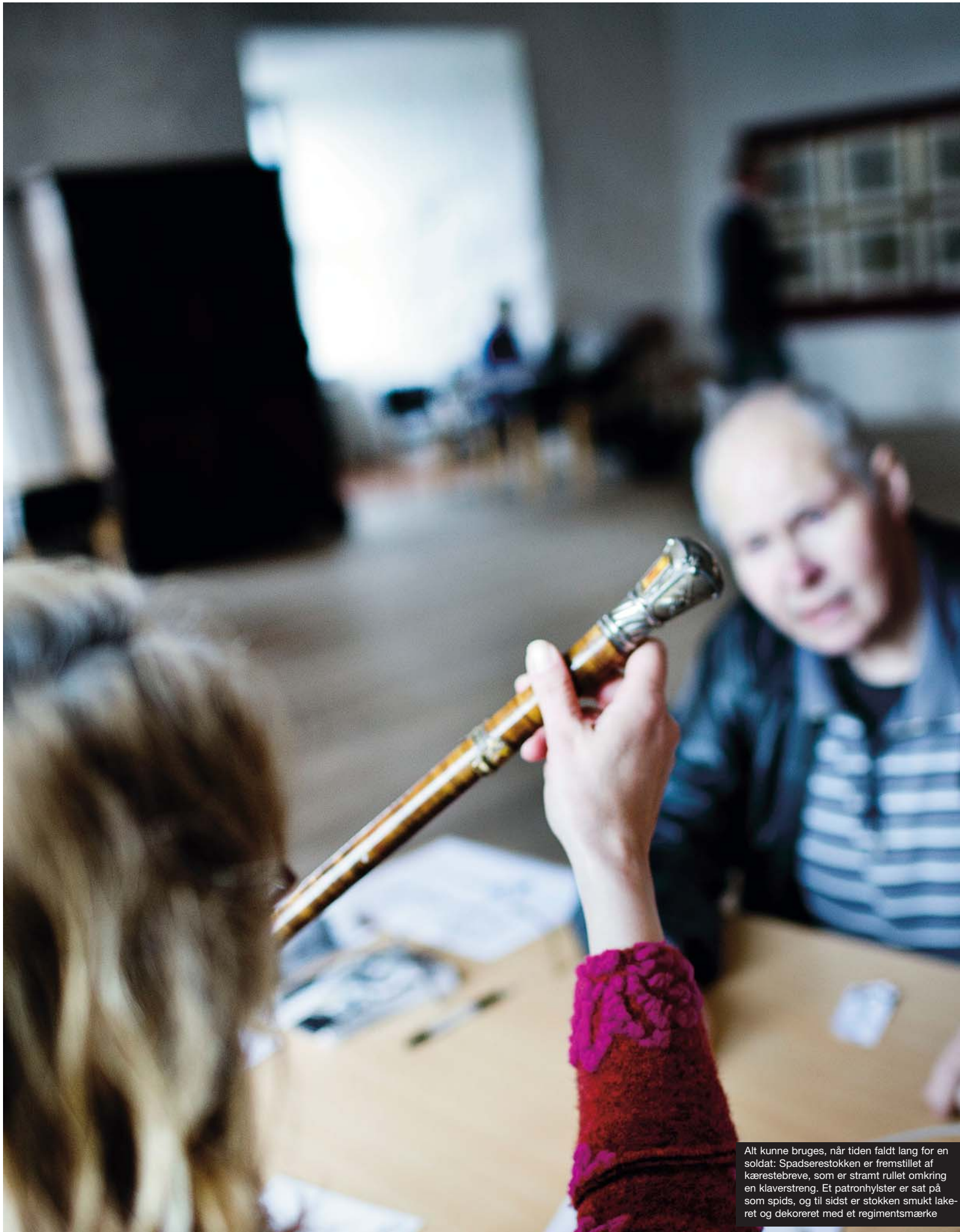
dermed introducere borgerne for nye formidlingskoncepter i et kommende DDB.

Endnu et spor i Fagbogklubben

Faglitteraturen på sitet er yderligere forstærket med vores seneste initiativ. Vi har netop indgået et banebrydende partnerskab med Aarhus Universitetsforlag om formidling af forskning og lancerer dermed i samarbejde med DR endnu et spor i Fagbogklubben.

Omdrejningspunktet i det nye partnerskab er bogserien *Tænkepauser*, hvor forskere formidler deres fagområde bredt og let tilgængeligt inden for emner som f.eks. frihed, fjendskab og netværk. Månedens bog, hvor forskerne på skift formidler deres område, diskuteres i læseklubben på Litteratursiden, og samtidig tilbyder vi foredrag med forskerne på bibliotekerne. Publikum til alle arrangementer modtager et gratis eksemplar af bogen. Samtidig bringer *Jyllands-Posten* i videnskabstillægget *Newton* et tosidens opslag med bl.a. henvisninger til biblioteksarrangementer og læseklubdebatten på Litteratursiden.

Med denne nye satsning ønsker vi at bringe vores brugere tættere på dansk forskning, og den er et centralt element i vores ønske om at styrke læringsdimensionen på Litteratursiden. Derudover er initiativet endnu et led i vores ønske om at bruge Litteratursidens indhold og brugerinvolverende aktiviteter i biblioteket som mødested for borgerne.

Alt kunne bruges, når tiden faldt lang for en soldat: Spadserestokken er fremstillet af kærestebreve, som er stramt rullet omkring en klaverstreng. Et patronhylster er sat på som spids, og til sidst er stokken smukt lake-ret og dekoreret med et regimentsmærke

Lise Mikkelsen

INDKØBSSYSTEM TIL NETBASEREDE MATERIALER

Fag- og forskningsbibliotekerne har gennem en årrække omlagt materialeressourcer fra fysisk til digitalt materiale, og forventningen er, at tendensen vil sprede sig til flere biblioteker de kommende år

Med skiftet følger et behov for at kunne håndtere de administrative processer omkring anskaffelse, adgangsstyring, statistik m.v. på en hensigtsmæssig måde. Derudover er Danskernes Digitale Bibliotek (DDB) ved at blive etableret, og Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) har behov for et mere tidssvarende administrations-system til håndtering af ca. 200 konsortielicenser. Der er således et fælles behov for at it-understøtte indkøbet af netbaserede materialer på en måde, som bedst muligt understøtter en effektiv service og formidling til brugerne.

Fælles forståelsesramme

Kulturstyrelsen har, med bistand fra konsulentfirmaet Devoteam, udarbejdet et 'whitepaper' om Electronic Resource Management (ERM) i bibliotekssektoren. Formålet er at etablere en fælles forståelsesramme for ERM i dansk regi. Dette omfatter fælles forståelse af såvel behovene for fremtidig ERM funktionalitet såvel som for de overordnede forhold omkring funktionalitet, data og it-arkitektur. Whitepaperet indeholder således en struktureret kortlægning og vurdering af behov, systemer og fremtidige arkitekturbehov

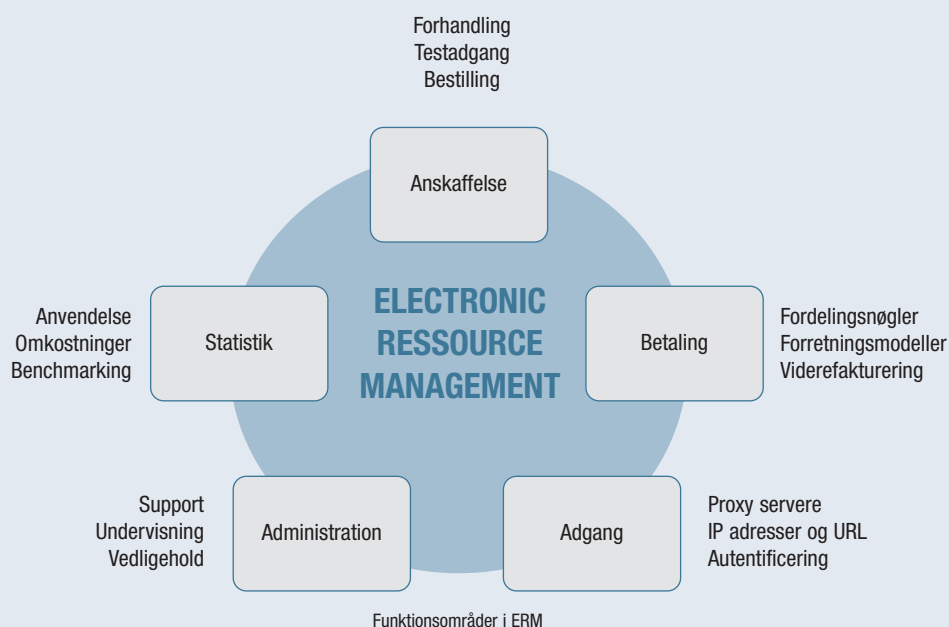
omkring arbejdsgange forbundet med administration af netbaserede ressourcer.

ERM defineres som:

- De arbejdsprocesser, der udføres, når en netbaseret ressource anskaffes og administreres.
- It-understøttelsen vil variere, afhængig af kompleksiteten omkring anskaffelse og administration af netbaserede ressourcer.
- Derfor taler whitepaperet ikke om ét ERM-system, men derimod om ERM-funktionalitet, der kan etableres med brug af forskellige systemmoduler og it-arkitekturer – herunder forskellige infrastrukturen – som kan anskaffes og driftes på forskellige måder.

I whitepaperet identificeres to forskellige typer af indkøbsadfærd i form af de biblioteker, der primært indkøber netbaserede ressourcer gennem en fælles part (central indkøber), og de organisationer, der indkøber på vegne af disse biblioteker (central indkøber). Førstnævnte gruppe dækker de fleste folke- og forskningsbiblioteker, mens anden gruppe primært repræsenteres ved DEFF Licenser og Folkebibliotekernes Licensgruppe, som det ser ud i dag. Devoteam konkluderer, at der er en vis konvergens i behovene for ERM-funktionalitet blandt de indkøbende organisationer, hvor der er tale om en mere procestung arbejdsgang. Et samarbejde blandt disse kunne gå fra fælles kravspecificeringsarbejde til fælles anskaffelsesproces, fælles udvikling og drift af løsninger.

Devoteam arbejder i whitepaperet med fem funktionsområder inden for ERM.

Det drejer sig om anskaffelse, betaling, adgang, administration og statistik.

Anskaffelse dækker arbejdet fra valg af ressource til ordren om en bestilling er afgivet. Betaling drejer sig om at kunne opsætte fordelingsnøgler, viderefakturering m.m. Adgang handler om at styre brugeradgange f.eks. i form af IP-adresser, mens Administration indeholder vedligeholdelse og support. Statistik skal være på konsortium- og institutionsniveau og skal bl.a. kunne anvendes til benchmarking og i forhandlinger.

Whitepaperet giver en grundig kortlægning og konkrete bud på fremtidig arkitektur, men også et indblik i de store muligheder og udfordringer, som ligger i en komplet løsning for området

Den videre proces

Der er ikke taget endelig beslutning om, hvorvidt der skal etableres en fælles ERM-funktionalitet i hele bibliotekssektoren, men der skal etableres noget af den nødvendige ERM-funktionalitet for folkebibliotekerne i regi af DDB. På samme vis forventer DEFF at anskaffe en erstatning for det nuværende administrative system til håndtering af konsortielicenser, mens interessen for de øvrige forslag i whitepaperet skal vendes med relevante samarbejdspartnere.

BIBLIOTEKS LEDERMØDE

2 0 1 2

Biblioteksledermødet afholdes
tirsdag den 6. og
onsdag den 7. november
på Hotel Nyborg Strand

Invitationer udsendes
medio september

Læs mere på
www.kulturstyrelsen.dk

STYRELSEN

Bo Öhrström

DEFF – LANCERINGSEMILINAR OG HÅNDSLAC

Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) lancerede med kulturminister Uffe Elbæk i spidsen strategien *Bibliotekerne som katalysator for udviklingen af Danmark som innovativt samfund* ved et lanceringsseminar torsdag den 8. marts 2012

Strategien har været et stykke tid undervejs, hvilket bl.a. skyldes, at helt nye målgrupper skulle adresseres, og i sammenhæng med disse skulle tilsvarende nye indsatser og ydelser defineres.

Kort fortalt udvider strategien DEFF's målgrupper med erhvervslivet og offentlige institutioner uden for undervisning og forskning. Samtidig understøtter strategien fortsat udvikling af DEFF's kerneydelser til forskere, undervisere og studerende på de nuværende offentlige institutioner med undervisning og forskning. Samlet set fokuserer strategien på innovation for herigennem at bidrage til vækst i Danmark. Gennem DEFF's udbredelse fra gymnasier til universiteter er der potentielt skabt adgang for 65 % af den fremtidige arbejdsstyrke til DEFF-bibliotekernes digitale tilbud.

Lanceringsseminar

Seminaret den 8. marts blev afholdt med succes med en efterfølgende god evaluering. Der blev vist både interesse og støtte til strategien på flere måder:

- Kulturminister Uffe Elbæk refererede flere gange til "digital andelsbevægelse", "viden to go" og "viden-spotify" samt bakkede op om pilotprojektet med de

» Det er vigtigt, at virksomhederne kommer op i værdikæden og producerer klogere produkter. Her kan DEFF være bindeleddet mellem studerende, forskere og erhvervslivet «

store forlag. Han talte for, at virksomheder og biblioteker flyttede sig højere op i værdikæden.

- Vicedirektør Anders Hoffman, Erhvervsstyrelsen, tilbød sin assistance med at finde virksomheder til deltagelse i forlagsprojektet.
- Direktør Arne Vesterdal, INCUBA-forskerparken, gav tilsagn til forsøg med de små videntunge virksomheder.
- Henrik Rasmussen, formand for Væksthus Hovedstaden, ville gerne arbejde på at skabe samarbejde med folkebiblioteker om erhvervsstøtte.
- Direktør Jens Klarskov, Dansk Erhverv, gav håndslag på, at hans dør står åben for henvendelser fra DEFF.

I forbindelse med seminaret udtalte kulturminister Uffe Elbæk:

"Nyuddannede og små nystartede virksomheder, ja hele vækstlaget, må for alt i verden ikke tabe pusten. Det er i høj grad dem, vi skal basere Danmarks fremtidige økonomi på. Derfor skal disse naturligvis have adgang til kvalitetssikret viden, der kan hjælpe deres forretning. Det er vigtigt, at virksomhederne kommer op i værdikæden og producerer klogere produkter. Her kan DEFF være bindeleddet mellem studerende, forskere og erhvervslivet."

Jens Klarskov støttede op om dette standpunkt og sagde:

"En god konkurrenceevne forudsætter et højere fornyelsestempo end konkurrenternes. Det kræver hurtig adgang til ny vi-

den. Især nystartede virksomheder skal have adgang til al den kvalificerede viden, de har behov for. Især hvis de skal kunne udvikle konkurrencedygtige produkter og opnå attraktive markedsandele. Hvis forsknings- og iværksættersiden spiller bedre sammen, kan iværksætterne måske hente den fornødne støtte til at udvikle sig til vækstiværksættere. Her kan DEFF blive en vigtig spiller. Det er dog vigtigt, at DEFF synliggør sine services – særligt for de små og mellemstore virksomheder, som er de nye kunder i butikken".

Det videre arbejde

Det er nu op til DEFF at implementere strategien gennem fokuserede initiativer. I denne implementeringsproces forventes styregruppen, sekretariat og programgrupperne at yde en indsats. I forbindelse med specielt de nye målgrupper tænkes der specifikt på programgruppen *Kompetencer og tjenester til innovation og erhvervsfremme*.

Der er allerede aktiviteter i gang eksempelvis:

- Projektkald i forskerparker og innovationsmiljøer
- Lån en bibliotekar-projekt
- Pay Per View-projekt
- Dokumentleveringsprojekt
- Indtægtsdækket virksomhed (virksomheder og offentlige institutioner uden for kerneinstitutionerne).

Lotte Eivor Jørgensen

OPEN ACCESS OG LICENSER

Forholdet mellem Open Access (OA) og licenser kan umiddelbart synes modsætningsfyldt. Licenser er kontrakter, hvor man køber adgang til videnskabelige artikler, mens Open Access handler om at give gratis adgang til selvsamme artikler

OA kobles ofte til licenser og forlagene, hvilket bl.a. skyldes, at der gennem en årrække er gennemført store prisstigninger på internationale videnskabelige tidsskrifter. Nationalt, men også internationalt, har disse prisstigninger, kombineret med faldende budgetter, medført en bølge af protester, hvor det har været oplagt at se OA som et af midlerne til at opnå mere rimelige priser.

Den grundlæggende tanke i OA er at give fri adgang til videnskabelige artikler. Alle skal have adgang til den nye viden og det potentiale, der ligger i videnskabelige artikler, som det offentlige har finansieret. Der er bl.a. store samfundsmæssige gevinster ved dette, og dertil kommer den til tider ophedede diskussion om, at det offentlige betaler for forskningen, mens forskeren skriver artikler og udfører gratis peer review for internationale tidsskrifter. Forskeren afgiver derefter rettighederne til artiklen til forlaget, som så sælger adgangen til artiklen tilbage til f.eks. universiteterne for priser, som langt overstiger udgifterne.

Der har været en del skepsis mod OA fra forlagenes side, men i år er der kommet en udmelding fra The International Association of Scientific, Technical & Medical Publishers, med overskriften *Publishers Support Sustainable Open Access*, som til dato er underskrevet af 49 forlag. Det giver anledning til at tro, at forlagene har fået en mere positiv holdning til OA.

Hvor er sammenhængen – og hvad gør vi?

Når en forsker sender sin artikel til et tidsskrift (traditionelle forlag og learned societies), skal han samtidig skrive under på en såkaldt 'Author Agreement', som ofte

indeholder en overdragelse af copyright til forlaget. Dette medfører, at forfatteren i nogle tilfælde kan fraskrive sig alle rettigheder, bl.a. retten til at deponere sin artikel i sin egen institutions arkiv.

DEFF Licenser har haft fokus på at få klausuler om parallelpublicering tilføjet i licenskontrakterne. Det har været med varierende resultater, da en del forlag afviser dette med henvisning til, at deres Author Agreements allerede indeholder denne klausul, og at det dermed kan lede til aftalekonflikt. Dette er et eksempel på, at kontrakter ikke gør det alene. Universiteterne har således en stor opgave foran sig med at rådgive deres forskere ift. Author Agreements, og flere af universitetsbibliotekerne er da også allerede gået i gang. Der findes således flere modelaftaler, som man kan henvise forskerne til.

Helt generelt er der opmærksomhed rettet mod problemet 'double dipping', som handler om risikoen for, at man betaler for det samme produkt to gange. Problemet knytter sig til hybridtidsskrifter, hvor forskere fra en institution betaler for at få deres forskning publiceret som OA og samtidigt betaler samme institutions bibliotek for at få adgang til tidsskriftet. I DEFF Licenser vil der fremover være fokus på, at forlagene skal kunne dokumentere, at double dipping ikke finder sted. Dertil kommer behovet for at forhandle de priser, som forfatteren skal betale for at publicere OA-artikler i gyldne eller hybride tidsskrifter.

DEFF's Licensgrupper arbejder generelt for at fremme alternative finansieringsmodeller for licenser og søger aktivt at etablere flere licenser, hvor OA indgår.

Det er også planlagt, at der skal udarbejdes en årlig opgørelse over danske OA-artikler på institutionsniveau, og at OA skal indgå i Licensgruppernes handlingsplan.

Gylden Open Access:

Alle artikler i tidsskriftet er Open Access, og der betales et beløb for at publicere i tidsskriftet.

Grøn Open Access:

Forfatterne kan parallelpublicere deres artikler i institutionelle arkiver.

Hybrid Open Access:

Tidsskriftet er abonnementsbaseret, men forfattere kan mod betaling få deres artikel publiceret som Open Access.

Vinderen af Orlaprisen 2012

Årets børnebogspris gik til Lene Kaarerbøl for romanen *Vildheks, ildprøven*. 8180 børn fra hele landet stemte på deres favorit til finalen. Herefter valgte børnejuryen årets vinder blandt de tre finalister

De to andre finalister var Camilla Wandahl med bogen *Veninder, Ji* og Manu Sareen med bogen *Hvad fætter gør, er altid det rigtige*.

Ud over børnebogsprisen blev også årets forfattertalent kåret. Prisen gik til Nina Østergaard fra Køge. I år har den tidligere modtager af Orlaprisen og mange gange nominerede Josefine Ottesen vurderet de indsendte historier. Prismodtagerne blev kåret i *Live fra Ramasjang* fredag d. 27. april, hvor Ramasjangbussen var taget til Børnelitteraturfestival i Svendborg.

Maja Vestbirk

Nye områdedirektører i Kulturstyrelsen

Der er ansat to nye områdedirektører i Kulturstyrelsen. Trine Nielsen, der kommer fra Koda, og Poul Bache, der er et velkendt ansigt som tidligere direktør i Kunststyrelsen.

Trine Nielsen kommer fra en stilling som kommerciel direktør i Koda, der varetager komponisternes rettigheder. Her har hun haft ansvaret for en afdeling med 55 ansatte og et budget på 650 mio. kr.

Trine Nielsen, 45 år, har i hele sin karriere arbejdet inden for medie- og kulturområdet i virksomheder som Berlinske, Politiken, DR og senest Koda. Hun er uddannet cand.scient.pol. fra Københavns Universitet og MA i Communication Technology fra Sydney i Australien. Trine Niensens fokus har været at forstå, hvordan kundebehov, sociologiske bevægelser i samfundet og markedstrends kan omsættes til gode forretningsidéer og indholdskoncepter. En interesse og viden,

som bl.a. er omsat til bøgerne *Vinderkoncepter* og *Innovationens ABC*.

Poul Bache er tiltrådt, og Trine Nielsen tiltræder 1. juli.

Lise Søgaard Sørensen

Biblioteksbarometret 2012

– nu med endnu flere biblioteker

Kulturstyrelsen har i foråret 2012 inviteret både folke- og forskningsbiblioteker til at deltage i den årlige Biblioteksbarometerundersøgelse. Som noget nyt i år er Biblioteksbarometret også blevet udsendt til alle uddannelsesbiblioteker i Danmark, hvilket betyder, at Biblioteksbarometret i år samlet set er blevet udsendt til over 400 biblioteker.

Formålet med Biblioteksbarometrene er at synliggøre den information, som ikke bliver belyst i Danmarks Statistiks årlige indsamling, men som alligevel kan have en interesse for offentligheden. Da spørgsmålene bliver ændret fra år til år, er der tale om oplysninger, der giver et øjebliksbillede af de aktiviteter, som foregår på bibliotekerne. I år har Biblioteksbarometret for folkebibliotekerne blandt andet haft fokus på de åbne biblioteker, hvilket er et emne, som også har fyldt godt i den seneste tids biblioteksdebat. Dernæst er emner som partnerskaber – både kommunale og private – samt it-læring og digitalisering blevet berørt. De forskellige biblioteksbarometre kan ses på:

www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/biblioteksstatistik/biblioteksbarometer

Christina Eriksen

Springfrøprisen 2012

4. juni blev årets Springfrøpris overrakt af kulturminister Uffe Elbæk i styrelsens hus på H.C. Andersens Boulevard. 1. præmien gik til Vestre Skole på Norddjurs for projektet *Stoleskulpturer*, hvor elever på femte årgang i

sløjd, billedkunst og håndarbejde har skabt en række fantasifulde stole til lokale butikker. De to andre præmierede var Sønderbroskolen på Amager og Engdalskolen i Aarhus, der havde skabt hhv. en musical, baseret på *Svanesøen*, og et onlinegalleri med kunstværker skabt på baggrund af fem bundne opgaver.

Springfrøprisen præmierer særlige kunstneriske projekter skabt i billedkunst, sløjd og håndarbejde på landets skoler. Prisen, opkaldt efter planten, hvis frø kan springe flere meter, skal være med til at sprede og så kunstneriske frø ude på skolerne og få bragt det gode arbejde på den enkelte skole ud til de mange, der kan finde inspiration til egne projekter.

Bag prisen står Ministeriet for Børn og Undervisning og Kulturministeriet, og den uddeles en gang årligt til særlige projekter inden for de praktiske, musiske og kunstneriske fag.

Pernille Bjerrum

Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker 2013

Indsatsområderne for Udviklingspuljen fastlægges årligt efter rådgivning fra KL, Danmarks Biblioteksforening og Ministeriet for Børn og Undervisning

De fem indsatsområder for 2013 er fortsat opfølgning på folkebibliotekernes fællesstrategi, som den er beskrevet i rapporten *Folkebibliotekerne i videnssamfundet*. Indsatsområderne *Bedre læsekompetencer for unge og voksne*, *Biblioteksbetjening af henholdsvis børn og unge* er gengangere, mens *Biblioteker og borgerservice* og *Formidling i åbne biblioteker* er nye.

Læs mere om ordningen, og hent vejledning og ansøgningsskema på www.bibliotekogmedier.dk/tilskud/tilskud-og-puljer-biblioteker/udviklingspuljen.

Kristine Rude

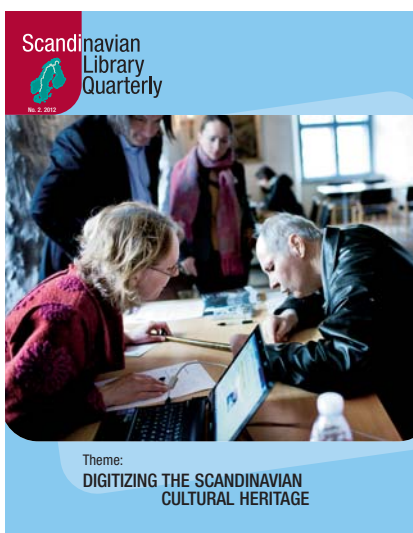
Beretning 2011 fra Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek er publiceret i en dansk og engelsk udgave i april 2012.

Jens Thorhauge Kommentarer 2002-2012 er publiceret i april 2012.

Europa-Nævnets Beretning 2009-2011 er publiceret i juni 2012.

Scandinavian Library Quarterly nr. 2. er publiceret i juni 2012.

Poul Bache er genansat som område-direktør.

Kontorfunktionær Kristina Kierkegaard overgår til en ny stilling på medieområdet i Center for Biblioteker, Medier og Digitalisering pr. 1. juni.

Cand.mag. Rie Kooistra er ansat som medarbejder til sekretariatet for Europeanævnet pr. 15. maj 2012.

Bibliotekar Helle Leth-Møller er gået på pension med udgangen af april 2012.

Cand.scient.pol. Trine Nielsen er ansat som områdedirektør pr. 1. juli.

Kontorfunktionær Ina Thanning stopper i Kulturstyrelsen med udgangen af juni 2012.

UDGIVERADRESSERET
MASKINEL MAGASINPOST
ID: 42658

BIBLIOTEK OG VIDEN Nr. 2. 2012 • 22. årgang

Kulturstyrelsen • H. C. Andersens Boulevard 2 • 1553 København V

Redaktion: Anne Mette Rahbæk Warburg (ansv.), Anna Christine Rasch (red.), Kristine Rude (red. sekr.), Pernille Bjerrum, Jakob Heide Petersen, Bo Öhrström

Grafisk produktion: Stæhr Grafisk • Foto: Nils Lund Pedersen • Tryk: C.S. Grafisk A/S • Oplag 3.000 • ISSN 2245-3660 • Elektronisk ISSN 2245-3679

Redaktionen er afsluttet den 10.6. 2012 • Publikationen kan hentes på www.kulturstyrelsen.dk